

Wojciech Oleśków¹
Lublin

Formacja liturgiczna i muzyczna w Ruchu Światło-Życie w diecezji gorzowskiej i zielonogórsko-gorzowskiej

Wstęp

Zagadnienie działalności liturgicznej i związanej z nią formacji liturgicznej jest dzisiaj szczególnie ważne. Dotyka ono podstaw wszelkich działań realizowanych w celu uformowania dzieci, młodzieży i dorosłych do świadomego, czynnego i owocnego działania liturgicznego. Duży w tym udział miała formacja w Ruchu Światło-Życie. Celem Ruchu Światło-Życie jest formacja dojrzałej osobowości chrześcijańskiej oraz ożywienie życia modlitewnego i sakramentalnego swych członków. Cele te realizuje poprzez wieloletni system formacyjny obejmujący różne grupy społeczne od dzieci po dorosłych. System ten przebiega przez tzw. stopnie czyli rekolekcje wakacyjne i całoroczną formację w parafialnych wspólnotach. Zawiera w sobie trzy fazy: ewangelizacyjną, deuterokatechumenalną (pogłębiona formacja podstaw wiary), oraz diakonijną. Faza diakonijna polega na odkrywaniu osobistych charyzmatów oraz włączanie we wspólnoty posługujące różnym dziełom². Formacja liturgiczna i muzyczna jest to całokształt wysiłków zmierzających do pogłębienia znajomości liturgii i do owocnego w niej uczestniczenia. Formacja ta koncentruje się na kształtowaniu postaw potrzebnych do uczestniczenia w liturgii. Jest to formacja przez liturgię, która jest bezpośrednim doświadczeniem symboli, spotkaniem z Misterium³. Celem artykułu jest ukazanie procesu kształtowania się formacji liturgicznej i muzycznej w diecezji gorzowskiej i zielonogórsko-gorzowskiej. Ukazanie tego, że formacja Ruchu Światło-Życie w diecezji gorzowskiej była ukoronowaniem poszukiwań bpa Wilhelma Pluty. Ukazanie

¹ Wojciech Oleśków: ks. mgr, doktorant Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Lublinie, e-mail: wojciech.oleskow@gmail.com.

² M. Ostrowski, *Ruch Światło-Życie*, [w:] R. Kamiński [red.], *Leksykon teologii pastoralnej*, Lublin 2006, s. 757-758.

³ B. Nadolski, *Formacja liturgiczna*, [w:] tenże [red.], *Leksykon liturgii*, Poznań 2006, s. 470.

kształtowania się Diakonii Liturgicznej i Diakonii Muzycznej. Formacja w tych diakoniach była nowym sposobem formacji muzycznej i liturgicznej w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej. Warto zaznaczyć, że w tytule artykułu zostały podane inne nazwy diecezji. Wiąże się to z reorganizacją diecezji gorzowskiej, która została dokonana na mocy bulli „Totus Tuus Poloniae Populus” z 25 marca 1992 r. Diecezja otrzymała nazwę zielonogórsko-gorzowska z siedzibą w Zielonej Górze. Nazwy diecezji będą podawane zgodnie z ich statusem prawnym.

1. Początki Ruchu Światło-Życie w diecezji gorzowskiej i wychowanie zespołów liturgicznych

Zaszczepienie Ruchu Światło-Życie w diecezji gorzowskiej było ukoronowaniem poszukiwań bpa Wilhelma Pluty odnośnie do organizacji grup i zespołów w parafii. Do wspólnot, powstałych w okresie posoborowym w diecezji gorzowskiej, należały m.in. wspólnoty młodzieżowe Ruchu Światło-Życie, Oaza Rodzin, zespoły liturgicznej służby ołtarza⁴. Koncepcję tę prezentowano już w 1959 r. na łamach „Ateneum Kapłańskiego”. Bp Wilhelm chciał zaszczerpić wizję nowych metod pracy duszpasterskiej. Następnie w dekretach powizytacyjnych z r. 1969 biskup pisał, że głównym celem duszpasterstwa na najbliższe lata powinno być stworzenie w parafii choćby najmniejszej grupy wiernych, aby ukazać światu Kościół Jezusowy. Organizacja duszpasterstwa grup i zespołów w parafii była związana z Rozporządzeniem Duszpasterskim L 6 wydanym w 1970 r. Z powodu braku wzorców oraz innych trudności takie grupy rozwijały się tylko w dużych placówkach. Następnie biskup opracował podręcznik „Vademecum współpracy Ludu Bożego i duszpasterza”. Zawiera on teoretyczno-praktyczne zasady i sposoby prowadzenia grup we wspólnocie parafialnej. Na owe czasy w Polsce nie było odpowiednika dla tego podręcznika. Bez pomocy tych materiałów realizacja bardzo ogólnych wskazań Episkopatu Polski, dotycząca duszpasterstwa wspólnotowego, byłaby bardzo trudna do osiągnięcia i nie mogłaby rozpocząć się już w 1970 r.⁵

Bp Wilhelm Pluta wydał w 1978 r. Rozporządzenie Duszpasterskie L 38, które było programem diecezjalnym i parafialnym wychowania służby liturgicznej⁶. Dekanalny duszpasterz służby liturgicznej był odpowiedzialny za re-

⁴ R. Harmaciński, *Posługa pasterska biskupa Wilhelma Pluty w Diecezji Gorzowskiej 1958-1986. Studium pastoralne*, Wrocław 1994, s. 140.

⁵ Tamże, s. 141-142.

⁶ K. Helon, *Małżeństwo i rodzina w nauce i posłudze duszpasterskiej biskupa gorzowskiego dra Wilhelma Pluty*, „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 27 (1983) nr 7-12, s. 203.

alizację tego rozporządzenia w swoim dekanacie⁷. Referent dekanalny miał się zatroszczyć o to, by przynajmniej dwa razy w roku odbyło się spotkanie dekanalne służby liturgicznej. Sprawozdanie z tego spotkania miało być przesłane do Wydziału Katechetycznego Kurii⁸. Do zespołów służby liturgicznej byli zaliczani: lektorzy, ministranci, schole, chóry parafialne, orkiestry, pracownicy kościołni oraz grupy oazowe, które zaczęły powstawać⁹. Służba liturgiczna to wyrażenie obejmujące szereg grup, bezpośrednio lub pośrednio związanych z kultem Bożym. Wymienione zespoły formowane były według wskazań bpa Wilhelma zawartych w rozporządzeniu „Vademecum grup i zespołów” oraz korzystały z metody formacyjnej Ruchu Światło-Życie¹⁰. Rozporządzenie to było zestawieniem wszystkich poczynań duszpasterskich w diecezji i parafii. Głównie chodziło o to, aby to duszpasterstwo oprzeć na liturgii. Celem duszpasterstwa była większa chwała Boża, osiągnięta przez piękne i nabożne wykonywanie posługi liturgicznej i muzycznej oraz wychowanie członków na dojrzałych katolików, świadomie żyjących życiem Kościoła.

Rozumiejąc zróżnicowanie parafii, w których można objąć te grupy systematyczną opieką, pasterz diecezji podał w pierwszej części tego rozporządzenia wymagania podstawowe, które można było realizować w najtrudniejszych warunkach¹¹. Część druga przedstawia ujęcie długofalowej i zaawansowanej pracy z grupami. Spotkania dla służby liturgicznej miały być cotygodniowe. Mieli je prowadzić specjalnie przygotowani instruktorzy np. animatorzy Ruchu Światło-Życie. Natomiast co dwa tygodnie spotkania powinien prowadzić opiekun danej grupy. Przewidziane były również miesięczne godziny duszpasterskie, w czasie których spotykały się wszystkie wspólnoty służby liturgicznej. Brali w nich udział także rodzice¹². Praca była ułatwiona, gdyż materiały dla tych grup znajdowały się w Wydziale Katechetycznym. W rozporządzeniu tym biskup zalecił organizację dni skupienia w celu pogłębienia formacji asceptycznej, były to: parafialne dni skupienia, przynajmniej raz na kwartał, międzyparafialne lub dekanalne raz lub dwa razy w roku, pielgrzymki do miejsc słynących łaskami¹³. Jeśli chodzi o rekolekcje i dni skupienia na płaszczyźnie ogólnodiecezjalnej organizowane były: rekolekcje oazowe, dni skupienia rejoy-

⁷ W. Pluta, *Rozporządzenie Duszpasterskie L 38. Program diecezjalny i parafialny wychowania służby liturgicznej (ministranci, lektorzy, schola, grupy oazowe, chór parafialny, orkiestra, pracownicy kościołni)*, „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 21 (1978) nr 9-10, s. 270.

⁸ P. Socha, *XXV lat pracy pasterskiej J.E. ks. bpa ordynariusza dra W. Pluty w Diecezji Gorzowskiej*, „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 27 (1983) nr 7-12, s. 181.

⁹ W. Pluta, *Rozporządzenie Duszpasterskie L 38*, s. 270.

¹⁰ P. Socha, *XXV lat pracy pasterskiej*, s. 181.

¹¹ W. Pluta, *Rozporządzenie Duszpasterskie L 38*, s. 268.

¹² Tamże, s. 269.

¹³ Tamże, s. 270.

nowe w Wysokiej Cerkwi i Paradyżu, pielgrzymka ministrantów do Rokitna¹⁴. Rozporządzenie to zostało przedstawione na zjeździe dekanalnych duszpasterzy służby liturgicznej dnia 27 IX 1978 r. w Kurii Biskupiej w Gorzowie Wielkopolskim. Na tym spotkaniu omówiono podstawowe wymagania oraz długofalową pracę we wszystkich grupach służby liturgicznej. Podkreślono zwrócenie uwagi na wewnętrzną formację członków. Bp Paweł Socha omówił program wychowania i formację lektorów oraz ich promocję¹⁵.

Bp Wilhelm w „Programie diecezjalnego i parafialnego wychowania służby liturgicznej L 38” wskazał na to, że praca w diecezji z tymi grupami powinna być oparta na wytycznych ogólnopolskich¹⁶. Takim programem realizowanym w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej był wydany w 1978 r. „Podręcznik duszpasterstwa parafialnych wspólnot służby liturgicznej Archidiecezji Krakowskiej”. Ten podręcznik zawierał ogólne zasady pracy duszpasterskiej z dziećmi i młodzieżą, służącą przy ołtarzu. Był to również podręcznik zawierający schemat dziesięcioletniego programu formacyjnego, od klasy III szkoły podstawowej do ukończenia szkoły średniej¹⁷. Koncepcja tego dziesięcioletniego programu formacyjnego została opracowana przez ks. Blachnickiego i jego współpracowników¹⁸. Program formacyjny służby liturgicznej, który był zatwierdzony przez Episkopat Polski, założyciel Ruchu Światło-Życie rozpoznał na kursach duszpasterskich dla kapłanów. W ten sposób dotarł niemal do wszystkich diecezji w Polsce¹⁹.

„Podręcznik duszpasterstwa parafialnych wspólnot służby liturgicznej Archidiecezji Krakowskiej” dostosowano również do warunków diecezji gorzowskiej i powstał „Podręcznik duszpasterstwa parafialnych wspólnot służby liturgicznej” wydany w Gorzowie w 1984 r. Podręcznik ten nie ujmował służby liturgicznej w tak szerokim zakresie jak w Rozporządzeniu L 38 bpa Pluty. Do grup służby liturgicznej zaliczył natomiast ministrantów, lektorów, scholę, uczestników i animatorów Ruchu Światło-Życie. W pierwszej części tego podręcznika zostały omówione zasady, jakimi winni się kierować opiekunowie i moderatorzy wspólnot liturgicznych. Druga część przedstawiała program formacji oraz szczegółowe i praktyczne sposoby realizacji w zakresie minimalnym, średnim i maksymalnym. Jako wytyczne pracy nad sobą członkowie wspólnot służby liturgicznej przyjmowali najpierw 10 Zasad Ministranta, a następnie 10

¹⁴ P. Socha, *XXV lat pracy pasterskiej*, s. 181.

¹⁵ R. Harmaciński, *Zjazd dekanalnych duszpasterzy służby liturgicznej*, „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 21 (1978) nr 9-10, s. 295.

¹⁶ W. Pluta, *Rozporządzenie Duszpasterskie L 38*, s. 268.

¹⁷ S. Szczepaniec, *Choralista*, Kraków 1982, s. 7.

¹⁸ S. Szczepaniec, *Ministrant ołtarza*, Kraków 1986, s. 7.

¹⁹ R. Harmaciński, *Posługa pasterska*, s. 141-142.

Drogowskazów Nowego Człowieka, wypracowanych przez Ruch Światło-Życie²⁰. Program ten został dostosowany do warunków po zmianie oświatowej i pojawieniu się szkoły gimnazjalnej w r. 1999. Proponowano trzy formy pracy z grupami służby liturgicznej²¹.

2. Kształtowanie Diecezjalnej Diakonii Liturgicznej

Już od samego początku Ruchu Światło-Życie w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej dążono do przygotowania kadry moderatorów, animatorów, ale także stworzenia Diakonii Liturgicznej oraz Diakonii Muzycznej, które byłyby odpowiedzialne za formację na rekolekcjach oazowych i w parafiach²². Stworzenie Diecezjalnej Diakonii Muzycznej, a później Diecezjalnej Diakonii Liturgicznej było nowym sposobem formacji w służbie liturgicznej w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej. Obie diakonie łączą formację oazową z liturgiczną i muzyczną²³.

Początki spotkań osób, które chciały tworzyć Diakonię Liturgiczną były w Gorzowie Wielkopolskim. Wraz z podjęciem pracy w Kurii Biskupiej ks. Romana Litwińczuka w 1988 r. Jedno z pierwszych spotkań odbyło się w salce przy kościele Chrystusa Króla. Połowa osób uczestniczących w tamtych spotkaniach została później księżmi. Były to spotkania dla starszych ministrantów. Na tych spotkaniach przekazywano zasady dotyczące liturgii, przygotowano do funkcji ceremoniarza, animatora liturgii w parafii. Później to ewoluowało i zaczęły się odbywać pierwsze rekolekcje Kursu Oazowego dla Animatorów Liturgii. Na tych spotkaniach zawiązała się grupa, która później podejmowała posługi na wspólnych zjazdach²⁴.

Powstanie Diakonii Liturgicznej w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej było związane z wyjazdem animatorów Ruchu Światło-Życie z diecezji na ogólnopolski Kurs Oazowy dla Animatorów Liturgii do miejscowości Brzegi koło Bukowiny Tatrzańskiej, który prowadził ojciec Hubert Lupa. Kurs odbył się w dniach 27 I – 2 II 1992 r. Po przyjeździe zainicjowano powstanie diakonii w diecezji²⁵. Stało się to wówczas, gdy zanikły dekanalne i rejonowe dni sku-

²⁰ Duszpasterstwo Służby Liturgicznej Diecezji Gorzowskiej, *Podręcznik duszpasterstwa parafialnych wspólnot służby liturgicznej*, Gorzów 1984, s. 1-2.

²¹ Kuria Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, Wydział Duszpasterstwa Dzieci i Młodzieży, *Materiały o diakoniach, Informacje o diakoniach*, bez sygn.

²² R. Harmaciński, *Posługa pasterska*, s. 123.

²³ R. Litwińczuk, *Duszpasterstwo służby liturgicznej*, s. 82.

²⁴ Wywiad z R. Litwińczukiem przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

²⁵ Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej (ARSZDZG), *Kronika Diakonii Liturgicznej 1992-2000*, sygn. 2901.

pienia ministrantów i formacja w Diakonii Liturgicznej była nowym sposobem przygotowania liturgicznego²⁶. Pierwsze spotkanie organizacyjne nowo tworzonej Diecezjalnej Diakonii Liturgicznej odbyło się 27 III 1992 r. w parafii Chrystusa Króla w Gorzowie Wielkopolskim. Ksiądz Litwińczuk, Diecezjalny Duszpasterz Służby Liturgicznej, w marcu tego roku listownie zachęcał proboszczów, aby wydelegowali lektorów ze swoich parafii na spotkanie organizacyjne tworzącej się diakonii. Miała ona na celu przygotowanie lektorów do pełnienia funkcji ceremoniarza. Wówczas planowano zorganizowanie specjalistycznych rekolekcji w diecezji²⁷. Pierwszym Owocem tego spotkania było uczestnictwo w obchodach Dni Młodych w Gorzowie Wielkopolskim w dniach 11-12 IV 1992 r. Pierwsze spotkanie formacyjne rejonu gorzowskiego odbyło się w Gorzowie Wielkopolskim 16 grudnia 1992 r. Ukoronowaniem tych starań stała się organizacja pierwszego w diecezji KODAL-u, który odbył się w 1993 r. na przełomie stycznia i lutego w domu rekolekcyjnym „Emaus” w Zielonej Górze. Od tego czasu rekolekcje te odbywały się co roku. Kolejne działania liturgiczne to Dzień Młodych w Zielonej Górze 3-4 IV 1993 r. i ingres bpa Adama Dyczkowskiego do katedry gorzowskiej 5 IX tego samego roku. Po wakacyjnej przerwie diakonia spotkała się 14 X 1994 r. w rejonie gorzowskim. Opiekę nad tym rejonem objął ks. Mieczysław Garczyński. Natomiast troskę nad rejonem zielonogórskim objął moderator diecezjalny Ruchu Światło-Życie ks. Roman Litwińczuk.

Członkowie diakonii udali się do Sulejówka koło Warszawy, gdzie odbywała się Oaza Modlitwy Diakonii Liturgicznej w dniach 29 IX-1 X 1995 r. To spotkanie zainspirowało animatorów do stworzenia podobnej oazy dla Diakonii Liturgicznej i Muzycznej. Taka oaza odbyła się w dniach 7-9 XII 1995 r. w domu rekolekcyjnym „Emaus” w Zielonej Górze. W tym czasie ukazał się pierwszy biuletyn liturgiczny „Misterium” oraz „Kartka z liturgii”, które były wspólną inicjatywą Koła Liturgicznego z Wyższego Seminarium Duchownego w Paradyżu oraz Diakonii Liturgicznej²⁸. Szczególnie biuletyn był dużą pomocą formacyjną dla starszych ministrantów i lektorów w prowadzeniu zbiórek ministranckich czy w indywidualnej lekturze. Ukazywał się jako kwartalnik²⁹. Przedstawiciele diakonii brali udział w kolejnej ogólnopolskiej Oazie Modlitwy, którą prowadził również ks. Stanisław Szczepanec w dniach 28-29 IX 1996 r.

²⁶ R. Litwińczuk, *Duszpasterstwo młodzieży w latach 1945-1995*, [w:] P. Socha [red.], *Księga pamiątkowa 50-lecia organizacji Kościoła na Ziemi Lubuskiej, Pomorzu Zachodnim i Północnym (1945-1995)*, Zielona Góra-Gorzów Wlkp. 1998, s. 327.

²⁷ ARSZDZG, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. Listy moderatora diakonii 1992-2002*, sygn. 1502.

²⁸ ARSZDZG, *Kronika Diakonii Liturgicznej 1992-2000*, sygn. 2901.

²⁹ P. Krawczyk, *Formacja służby liturgicznej męskiej na przykładzie Diakonii Liturgicznej*, „Ecclesiastica” 10 (2001) nr 7-9, s. 90-91.

w Wesołej koło Warszawy. Z tej oazy uczestnicy przywieźli materiały formacyjne dla diakonii, opracowane przez ks. Stanisława Szczepańca, moderatora Centralnej Diakonii Liturgicznej³⁰. Od 1996 roku spotkania formacyjne w rejonach odbywały również w Głogowie i Żarach³¹.

W sprawie odnowy w liturgii w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej Diakonia Liturgiczna od samego początku przejawiała dużą aktywność. Tworzący Diakonię Liturgiczną podejmowali posługę na trzech szczeblach: parafialnym, rejonowym i diecezjalnym. Co roku przedstawiano program spotkań formacyjnych, który był realizowany w rejonach. W formacji ciągłej ustalono program czteroletni.

Formacja kobiet w Diakonii Liturgicznej po otrzymaniu błogosławieństwa na precentorkę czyli osobę, która koordynuje posługi wykonywane poza prezbiterium, polegała na stopniowym braniu odpowiedzialności za posługę w diakonii. Organizowane były spotkania precenterek Diakonii Liturgicznej. Spotkanie to rozpoczynało się Mszą Świętą, później było roczne podsumowanie posługi i omówienie na kolejny rok. Następnie odpowiedzialna za posługę żeńską w diakonii prowadziła spotkanie formacyjne. Na koniec było słowo moderatora i odmawiano modlitwę w intencji żeńskiej służby liturgicznej³².

3. Kształtowanie Diecezjalnej Diakonii Muzycznej

Początki Kursu dla Animatorów Muzycznych (KAMUZO) i Diakonii Muzycznej były związane z wyjazdem Romana Litwińczuka ze Stanisławem Czerwińskim i Jadwigą Smokowską na ogólnopolski Kurs Oazowy Animatorów Muzycznych. Był to przełom stycznia i lutego 1979 r. Animatorzy dowiedzieli się o KAMUZO w r. 1978, tego roku odbyło się pierwsze KAMUZO ogólnopolskie. Moderatorem KAMUZO z 1979 r. był bp Jan Chrapek. Za formację muzyczną odpowiadała pani Gizela Skop, która prowadziła zajęcia z muzyki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim³³. Również w 1980 r. uczestniczyło w tych rekolekcjach z diecezji gorzowskiej siedmiu animatorów, w tym czterech kleryków i trzy osoby świeckie. Rekolekcje te odbyły się w Lublinie od 4 do 16 II 1980 r.³⁴.

³⁰ ARSZDZG, *Kronika Diakonii Liturgicznej 1992-2000*, sygn. 2901.

³¹ P. Krawczyk, *Formacja służby liturgicznej*, s. 90.

³² ARSZDZG, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. Spotkania formacyjne diakonii 1995-2001*, sygn. 1507.

³³ Wywiad z R. Litwińczukiem przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

³⁴ ARSZDZG, *Moderator diecezjalny i diakonia jedności 1976-1980*, sygn. 0701.

Mimo tego, że na przełomie stycznia i lutego 1983 r. odbyło się pierwsze KAMUZO w Rokitnie, to dopiero rok 1988 przyjmuje się za formalne powstanie Diakonii Muzycznej. Był to czas, kiedy diakonia wzięła odpowiedzialność za śpiew podczas spotkań diecezjalnych. Diakonia była odpowiedzialna za śpiewy na Diecezjalnym Dniu Młodzieży, który odbył się po raz drugi w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej. Dzień ten obchodzono w Gorzowie Wielkopolskim w parafii Królowej Polski. Za organizację odpowiadał ks. Eugeniusz Jankiewicz, a za śpiewy ks. Roman Litwińczuk. Od tego roku możemy mówić o Diakonii Muzycznej³⁵. Utworzenie diakonii wiązało się również z zamieszkaniem ks. Romana Litwińczuka w Zielonej Górze i utworzeniem domu rekolekcyjnego „Emaus” w Zielonej Górze. Diakonia była pomocna w prowadzeniu śpiewów na odbywających się tam rekolekcjach.

Jedną z pierwszych inicjatyw był udział animatorów po rekolekcjach KAMUZO w sacrosongach, które w diecezji gorzowskiej odbywały się od 1982 r.³⁶. W 1989 r. uczestnicy mieli do przygotowania cztery utwory: o Matce Bożej, liturgiczny – przeznaczony do wykonania w czasie Eucharystii, z własnym tekstem i melodią na temat „Głóście światu Ewangelię” oraz dowolny³⁷.

Diakonia Muzyczna swoje spotkania w ciągu roku organizowała od 1993 r. Odbywały się w Kurii Biskupiej w Zielonej Górze. Spotkanie było raz w miesiącu. Spotkania te miały głównie na celu ćwiczenie nowego repertuaru³⁸. Spotkania formacyjne Diakonia Muzyczna miała od 1998 r. w rejonie zielonogórskim i gorzowskim³⁹. Obok ćwiczenia nowego repertuaru była także wspólna modlitwa i poznanie nowych treści formacyjnych⁴⁰. Diakonia dbała o oprawę wszystkich wydarzeń diecezjalnych związanych z młodzieżą, więc spotykała się bardzo często. Dlatego tych spotkań w ciągu roku było dość dużo, co sprawiało, że każdy zainteresowany muzyką chciał należeć do tej grupy. Zainteresowanie było bardzo duże⁴¹. Odbywała się intensywna, kilkustopniowa i kilkuletnia formacja na rekolekcjach specjalistycznych, a znajdowała kontynuację w spotkaniach rejonowych⁴².

³⁵ A. Put, *Niech ta świeca płonie*, „Betfage. Dwumiesięcznik Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej” 6 (2003) nr 1, s. 5.

³⁶ Wywiad z R. Litwińczukiem przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

³⁷ P. Socha, *VIII Sacrosong diecezji gorzowskiej*, „Biuletyn Duszpasterski Diecezji Gorzowskiej” 8 (1989), s. 37.

³⁸ Wywiad z R. Litwińczukiem przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

³⁹ R. Litwińczuk, *Duszpasterstwo służby liturgicznej*, s. 82.

⁴⁰ A. Put, *Ruch Światło – Życie w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej. Zarys historii*, Gorzów Wlkp. 2004, s. 143.

⁴¹ Wywiad z D. Gronowskim przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków w dniu dn. 19.10. 2010 r., w formie nagrania jest w posiadaniu autora tekstu.

⁴² R. Litwińczuk, *Duszpasterstwo służby liturgicznej*, s. 82.

Wiele treści, które były przekazywane w czasie tych rekolekcji, uczestnicy wykorzystywali w swoich parafiach w ciągu roku. Był obecny cykl konferencji odnośnie do doboru śpiewu. Dla osób, które przyjeżdżały drugi raz był kolejny cykl konferencji odnośnie do zasad doboru śpiewów w poszczególnych okresach liturgicznych. Osobne konferencje były poświęcone Triduum Paschalnemu⁴³. Założeniem fundamentalnym tworzenia Diakonii Muzycznej było kształcenie animatorów zdolnych animować śpiew w różnych grupach, w różnych parafiach, również na oazach. Uczestnicy w swoich parafiach prowadzili schole oraz śpiew na rekolekcjach wakacyjnych, a oprócz tego tworzyli Diakonię Muzyczną⁴⁴.

Moderatorem Diakonii Muzycznej, a jednocześnie moderatorem na KAMUZO do 2002 r. był ks. Roman Litwińczuk. Podczas tych rekolekcji w 2002 r. ks. Roman Litwińczuk mianował diakona Łukasza Parniewskiego nowym moderatorem diecezjalnym Diakonii Muzycznej⁴⁵. On również w 2002 r. zastępował ks. Romana Litwińczuka, a od 2003 r. przejął prowadzenie KAMUZO.

W diecezji zielonogórsko-gorzowskiej od 2004 r. zaczęły się odbywać warsztaty Diakonii Muzycznej. Pierwsze miały miejsce w ośrodku rekolekcyjnym w Gryżynie. Były one przygotowaniem na Diecezjalne Dni Młodych oraz Pielgrzymkę służby liturgicznej i Ruchu Światło-Życie do Rokitna. Miały charakter praktycznego ćwiczenia śpiewów, ale także formacyjny. Pojawiały się konferencje dotyczące śpiewów liturgicznych, które prowadzili animatorzy muzyczni. Animatorzy uczestniczący w warsztatach oprócz Eucharystii modlili się również Liturgią godzin. Takie warsztaty odbyły się również w 2005 i 2006 r. także w Gryżynie.

4. Rekolekcje specjalistyczne

Szczytem formacji w ciągu roku w Diakonii Liturgicznej były rekolekcje pod nazwą Kurs Oazowy dla Animatorów Liturgii (KODAL). Przygotowywały one animatorów do podjęcia różnych posług w Kościele oraz w Ruchu Światło-Życie. To liturgiczne wychowanie miało również prowadzić do podjęcia odpowiedzialności za liturgię⁴⁶. Pierwszym moderatorem rekolekcji KODAL w 1993 r. był ks. Piotr Spychała. W programie formacyjnym tych rekolekcji

⁴³ ARSZDZG, *Diecezjalna Diakonia Muzyczna*, sygn. 1702.

⁴⁴ Wywiad z D. Gronowskim przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

⁴⁵ J. Duda, *Wyjątkowe Kamuzo*, „Betfage Dwumiesięcznik Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej” 5 (2002) nr 2, s. 3.

⁴⁶ B. Dziadura, *Światło znaków*, „Aspekty. Katolickie Pismo Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej” 48 (2005), s. 4.

wykorzystano zapiski z ogólnopolskiego KODAL-u w Brzegach. Każdy dzień miał osobny temat: „Bóg Ojciec”, „Syn Boży”, „Duch Święty”, „Słowo Boże”, „Eucharystia”, „Historia Zbawienia”, „Kościół” oraz „Radość”. W ciągu dnia była Eucharystia z homilią odnoszącą się do tematu dnia, modlitwy wspólne, Liturgia godzin. Odbywały się również ćwiczenia praktyczne, na których uczestnicy poznawali Liturgię godzin, postawy i gesty w liturgii, poszczególne funkcje liturgiczne, podział funkcji w zgromadzeniu liturgicznym, bogactwo Mszału Rzymskiego i lekcjonarza. Uczyli się zasad poprawnego czytania, zastosowania kalendarza liturgicznego oraz struktury Mszy Świętej, układania modlitwy powszechnej, doboru śpiewu zgodnie z okresem liturgicznym, symboliki naczyń, sprzętów i szat liturgicznych. Odbywała się również synteza biblijna i liturgiczna, które były często łączone, dostosowane do tematyki dnia. Miał miejsce również Namiot Spotkania, na którym młodzież rozważała dany fragment biblijny dotyczący tematu dnia odnośnie do swojego życia⁴⁷. Od r. 1994 na KODAL-u rozpoczęto formację kobiet. W ramach tych rekolekcji przeprowadzono szkołę komentatorki. Rekolekcje trwały od 4 do 13 lutego w Zielonej Górze. Moderatorem był ponownie ks. Piotr Spychała. Tematyka dni była taka sama jak na poprzednim KODAL-u⁴⁸. Pierwszy raz w historii uczestnicy KODAL-u otrzymali błogosławieństwo do posługi animatora liturgii w r. 1995 z rąk bp Pawła Sochy. Rekolekcjom tym przewodniczył ks. Piotr Spychała. KODAL w 1996 r. pierwszy raz odbywał się w Wyższym Seminarium Duchownym w Paradyżu. Organizacji podjęło się Koło Liturgiczne z Paradyża, a moderatorem był ks. Zbigniew Kobus. Pierwszy raz na KODAL-u korzystano z materiałów w podręcznikach ks. Stanisława Szczepańca⁴⁹. Od 1997 r. KODAL odbywał się w Domu Rekolekcyjnym w Głogowie znajdującym się w parafii pw. św. Mikołaja. Moderatorem tego KODAL-u był ks. Piotr Spychała. Na tych rekolekcjach omawiano również tematykę liturgiki fundamentalnej, ale były także zajęcia dla ceremoniarzy i precenterek. Odbywały się również ćwiczenia ogólne, dotyczące omówienia części Mszy Świętej, ksiąg liturgicznych, architektury sakralnej, szat i naczyń liturgicznych i muzyki liturgicznej⁵⁰.

Na KODAL-u w 1998 r. po raz pierwszy przeprowadzono dwa stopnie jednocześnie⁵¹. Od tego czasu formacja w Diakonii Liturgicznej zakładała uczestniczenie w czterech KODAL-ach. Początkowo uczestniczy się w stopniu zerowym, na którym podjęta była tematyka: „Liturgika fundamentalna”. Po tym wstępnym stopniu uczestniczy się w trzech kolejnych o tematyce: „Eucharystia”, „Inne sa-

⁴⁷ ARSZDZG, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. KODAL 1993*, sygn. 1509.

⁴⁸ ARSZDZG, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. KODAL 1994*, sygn. 1510.

⁴⁹ ARSZDZG, *Kronika Diakonii Liturgicznej 1992-2000*, sygn. 2901.

⁵⁰ ARSZDZG, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. KODAL 1997*, sygn. 1513.

⁵¹ ARSZDZG, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. KODAL 1998*, sygn. 1514.

kramenty i sakramentalia”, „Liturgia godzin i rok liturgiczny”⁵². Na KODAL-u w 1998 r. moderatorem był ponownie ks. Piotr Spychała. Pierwszy stopień na temat „Eucharystia” sporządzony był według materiałów przygotowanych przez zespół animatorów diakonii. Przy tworzeniu tego podręcznika na I stopień korzystano z materiałów Centralnej Diakonii Liturgicznej. Na tym KODAL-u pierwszy raz zastosowano materiały formacyjne dla służby liturgicznej o nazwie szkoła posług liturgicznych, opracowane przez Adriana Puta. Ta szkoła na I stopniu skupiała się na posłudze czynu, rozumianej jako różnego rodzaju czynności wykonywanych podczas liturgii. Szkoła ta na pierwszym stopniu zajmowała się posługą słowa w Kościele, doskonaleniem zdolności głosowych podczas czytania, komentarzami w liturgii, modlitwą wiernych, posługą lektora, kalendarzem liturgicznym, lekcjonarzem. Szkoła kończyła się weryfikacją ustną lub pisemną⁵³.

Kolejnymi rekolekcjami specjalistycznymi było KAMUZO. Na przełomie stycznia i lutego 1983 r. odbyło się pierwsze KAMUZO w Rokitnie. Z tego względu, że nie było wolnego miejsca, uczestnicy dojeżdżali w trzech sesjach weekendowych. Program tych pierwszych rekolekcji był zaczerpnięty z materiałów ogólnopolskiego KAMUZO⁵⁴. Do formacji duchowo-liturgicznej na tych rekolekcjach można zaliczyć modlitwę Jutrznia. Młodzież miała możliwość nauczenia się różnych melodii psalmów. Następowo również objaśnienie godzin brewiarzowych i podkreślenie wagi takiej modlitwy w rytmie życia całego Kościoła. Kolejnym elementem był krąg liturgiczno-muzyczny, który stanowił bezpośrednie przygotowanie do codziennej Eucharystii i przygotowanie propozycji śpiewów. Centralnym punktem dnia była Eucharystia. Każdego dnia inne osoby spełniały posługi muzyczne. Animatorzy troszczyli się o odpowiednie przygotowanie służby ołtarza oraz modlitwy powszechnej. Później było nabożeństwo wieczorne w formie Nieszporów, godziny biblijnej czy innego rodzaju nabożeństwa połączonego z modlitwą w ciszy. Na formację liturgiczno-muzyczną składały się wykłady teoretyczne. Podczas KAMUZO odbywało się ćwiczenie śpiewów. Podstawą było opanowanie repertuaru liturgicznego. Na tych rekolekcjach odbywało się również doskonalenie gry na instrumentach (gitarze i flecie)⁵⁵. Później jednak ten program uległ zmianie. Przekazywana w konferencjach teoretyczna wiedza odnośnie do emisji głosu i dykcji była zamieniona na ćwiczenia praktyczne. Korzystaliśmy ze śpiewnika *Exultate Deo*. Głównym celem była nauka śpiewów z repertuaru liturgicznego oraz piosenek nieliturgicznych⁵⁶.

⁵² P. Krawczyk, *Formacja służby liturgicznej męskiej na przykładzie Diakonii Liturgicznej*, „Ecclesiastica” 10 (2001) nr 7-9, s. 90-91.

⁵³ ARSZDZG, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. KODAL 1998*, sygn. 1514.

⁵⁴ Wywiad z R. Litwińczukiem przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

⁵⁵ ARSZDZG, *Diecezjalna Diakonia Muzyczna*, sygn. 1702.

⁵⁶ Wywiad z R. Litwińczukiem przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

W początkowych latach KAMUZO konferencje w diecezji gorzowskiej były zaczerpnięte z rekolekcji ogólnopolskich. Konferencje poruszały tematykę śpiewu liturgicznego oraz tego jak on się kształtował, zasad doboru śpiewu i tego czym się kierować przy doborze śpiewu w liturgii oraz kultury śpiewu czyli dykcji i emisji głosu. Na następnych rekolekcjach pojawiały się inne konferencje: „Historia muzyki liturgicznej” „Komputer w posłudze animatora muzycznego”, „Typy śpiewów mszalnych”, „Liturgia godzin”, „Muzyka instrumentalna w liturgii”, „Muzyka wokalna w liturgii – chorał”, „Śpiewy wielogłosowe”, „Śpiewy w ramach roku liturgicznego”, „Triduum Paschalne”, „Biblijne źródła muzyki liturgicznej”, „Posługa animatora na spotkaniu modlitewnym”, „Posługa animatora na parafii, w scholi”⁵⁷. Pojawiały się również unowocześnienia związane z prezentacją multimedialną.

W r. 1989 podczas KAMUZO były zbierane deklaracje Krucjaty Wyzwolenia Człowieka jako duchowe dary na koronację Matki Boskiej Rokitniańskiej, która odbyła się tego samego roku. Ruch Światło-Życie włączył się w modlitewne czuwanie poprzedzające dzień koronacji. Ruch Światło-Życie przekazał ponadto dużą świecę paschalną – symbol oazy i Krucjatę Wyzwolenia Człowieka⁵⁸.

Na KAMUZO nie było osobnej szkoły liturgii, ale były konferencje z zakresu liturgii. Tematy muzyczne często się przeplatały z liturgicznymi. Od pewnego czasu na KAMUZO był wyznaczany animator specjalistyczny, czyli osoba, która koordynowała sprawę Apeli Jasnogórskich, gazetkę ścienną, pogodne wieczory oraz był animator liturgiczny, którego zadaniem było przygotowanie służby liturgicznej. Animator ten przed każdą liturgią przedstawiał krótkie treści liturgiczne. Uczestnicy w ten sposób zdobywali wiedzę odnośnie do liturgii⁵⁹. Animatorem liturgicznym na KAMUZO w 1990 r. był Dariusz Gronowski. Został wyposażony w książki z zakresu liturgicznego. Animator liturgiczny miał wygłaszać konferencje liturgiczne oraz opiekować się sprawami liturgicznymi. Do zadań takiego animatora należało przygotowanie liturgii oraz próby przed liturgią. Był to czas wcielania nowych zasad liturgicznych w życie⁶⁰. Czasami była to osoba z KODAL-u, a czasem osobę z Diakonii Muzycznej wyznaczano na KODAL. Była także osoba, która koordynowała posługę pozaprezbiterialną przez pisanie komentarzy, modlitwę wiernych i procesję z darami⁶¹.

Program z 1993 r. był związany z drogowskazami nowego człowieka ku dojrzałości chrześcijańskiej. Do tego tematu były dobrane śpiewy i czytania, często z danego dnia, a niekiedy formularz różnych Mszy wotywnych np. o ewan-

⁵⁷ ARSZDZG, *Diecezjalna Diakonia Muzyczna*, sygn. 1702.

⁵⁸ ARSZDZG, *Moderator diecezjalny i diakonia jedności 1986-1990*, sygn. 0703.

⁵⁹ Wywiad z R. Litwińczukiem przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

⁶⁰ Wywiad z D. Gronowskim przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

⁶¹ Wywiad z Ł. Parniewskim przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

gelizację ludów, o Sercu Pana Jezusa, do Ducha Świętego. Inny program był ułożony według Dekalogu, błogosławieństw, pielgrzymek papieskich⁶², analiza wezwań z Litanii Loretańskiej. Od 2002 r. tematyka na KAMUZO dotyczyła jedynie Apeli Jasnogórskich, a spotkania w grupach dotyczyły Ewangelii z danego dnia. Od 2006 r. program był oparty o tajemnice światła. Opracowano podręcznik dla uczestników powiązany z tematyką ogólnomuzyczną. KAMUZO dzielone było na grupę młodszą i starszą. Dla grupy młodszej realizowano stały program. Starsza grupa posiada program, który był częściowo modyfikowany⁶³.

KAMUZO miało bardzo duże zainteresowanie. Rokrocznie od 1983 r. gromadziło około 100 uczestników⁶⁴. Przykładowo w 1997 r. odbyły się dwa typy rekolekcji. Pierwsze zerowego stopnia w Łagowie. Drugie w Rokitnie, na których było 130 uczestników⁶⁵.

Zakończenie

Wpływ bpa Wilhelma Pluty na formację liturgiczną w diecezji był znaczny. Wprowadził rozporządzenia dotyczące formacji. Wprowadził podręcznik formacji służby liturgicznej dostosowany do warunków diecezjalnych, a także inne podręczniki służby liturgicznej, utworzone przez Ruch Światło-Życie. Korzystali z nich duszpasterze w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej, którzy troszczyli się o tę formację. Biskup wiedział, że gwarancją skutecznej formacji były dobrze uformowane zespoły z animatorami świeckimi.

Ruch Światło-Życie w diecezji odgrywał dużą rolę w formowaniu młodych ludzi do czynnego uczestnictwa w świętych obrzędach. Szczególne inicjatywy ruchu w tym kierunku podejmowane były przez KODAL i KAMUZO. Młodzież, która uczestniczyła w tych rekolekcjach, przygotowywała się nie tylko do tego, aby czynnie uczestniczyć we Mszy Świętej, ale by pomagać w tym innym ludziom⁶⁶. KODAL i KAMUZO pozwoliły w stosunkowo niedługim czasie przygotować kilkuset animatorów muzycznych i liturgicznych, którzy podjęli odpowiedzialność za sprawę służby Bożej w samym ruchu oazowym, ale także w parafiach i diecezji⁶⁷. Od początku te rekolekcje miały charakter formacyjny.

⁶² Wywiad z R. Litwińczukiem przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

⁶³ Wywiad z Ł. Parniewskim przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

⁶⁴ R. Litwińczuk, *Duszpasterstwo służby liturgicznej*, s. 82.

⁶⁵ Tenże, *Oazowe rekolekcje diakonijne*, „Ecclesiastica” 6 (1997) nr 1, s. 375.

⁶⁶ D. Gronowski, *Dobrze celebrować...*, „Aspekty. Katolickie Pismo Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej” 48 (2005) nr 8, s. 4.

⁶⁷ A. Put, *Ruch Światło-Życie w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej*, s. 126.

Na drugim miejscu był śpiew i doskonalenie posługiwania liturgicznego⁶⁸. Rekolekcje te były czasem zatrzymania się i zastanowienia nad życiem i wiarą⁶⁹.

Streszczenie

Zaszczepienie Ruchu Światło-Życie w diecezji gorzowskiej było ukoronowaniem poszukiwań bpa Wilhelma Pluty odnośnie do organizacji grup w parafii. Biskup opracował podręcznik „Vademecum współpracy Ludu Bożego i duszpasterza”. Zawiera on teoretyczno-praktyczne zasady i sposoby prowadzenia grup we wspólnocie parafialnej. Bp Wilhelm wydał w 1978 r. „Rozporządzenie Duszpasterskie L 38”, które było programem diecezjalnym i parafialnym wychowania służby liturgicznej. Wymienione zespoły formowane były według wskazań bpa Wilhelma zawartych w rozporządzeniu oraz korzystały z metody formacyjnej Ruchu Światło-Życie. Stworzenie Diecezjalnej Diakonii Muzycznej, a później Diecezjalnej Diakonii Liturgicznej było nowym sposobem formacji w służbie liturgicznej w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej. Obie diakonie łączą formację oazową z liturgiczną i muzyczną. Powstanie Diakonii Liturgicznej w diecezji było związane z wyjazdem animatorów Ruchu Światło-Życie z diecezji na ogólnopolski Kurs Oazowy dla Animatorów Liturgii do miejscowości Brzegi w 1992 r. Po przyjeździe zainicjowano powstanie diakonii w diecezji. Pierwsze rekolekcje KODAL-u odbyły się w 1993 r. w Zielonej Górze. Formalne powstanie Diakonii Muzycznej przyjmuje się na r. 1988. Pierwszy Kurs Oazowy dla Animatorów Muzycznych w Rokitnie odbył się na przełomie stycznia i lutego 1983 r. Powstanie diakonii było wzięciem odpowiedzialności za śpiew oraz posługę liturgiczną podczas spotkań diecezjalnych. Ruch Światło-Życie w diecezji odgrywał dużą rolę w formowaniu młodych ludzi do czynnego uczestnictwa w liturgii. Szczególne inicjatywy ruchu w tym kierunku podejmowane były przez Diakonię Liturgiczną oraz Diakonię Muzyczną.

SŁOWA KLUCZOWE: formacja liturgiczna, Ruch Światło-Życie, Wilhelm Pluta, Diecezjalna Diakonia Liturgiczna, Diecezjalna Diakonia Muzyczna

Abstract

The liturgical and musical formation in the Light-Life Movement in the Dioceses of Gorzów and Zielona Góra-Gorzów

The foundation of the Light-Life Movement in the Gorzów diocese was the culmination of bishop Wilhelm Pluta's long search of the group organization in parish. Bishop prepared a textbook „Vademecum współpracy Ludu Bożego i duszpasterza”. It contains

⁶⁸ Wywiad z R. Litwińczukiem przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków.

⁶⁹ A. Gąsior, *Osiemnaście lat minęło*, „Betfage. Dwumiesięcznik Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej” 3 (2000) nr 2, s. 4.

the theoretical and practical rules of managing groups in the parish community. In 1978 bishop Wilhelm published the ordinance „Rozporządzenie Duszpasterskie L 38”, which was a diocesan and parish program of the liturgical service preparation. These groups were formed in accordance with bishop Wilhelm’s instructions included in the published ordinance and were based on the formation methods of the Light-Life Movement. The foundation of the Diocesan Diakonia of Music, and after that the Diocesan Diakonia of Liturgy was a new way of the liturgical service formation in the Diocese of Zielona Góra-Gorzów. Both Diakonia combine the Light-Life Movement formation with the liturgical or musical one. The foundation of the Diocesan Diakonia of Liturgy was connected with the participation of the Light-Life Movement animators from the diocese in the nationwide Oasis Course for Liturgy Animators in Brzegi in 1992. After that the foundation of new diakonia in the diocese was initiated. The first KODAL retreat was held in 1993, in Zielona Góra. The formal foundation of the Diakonia of Music took place in 1988. The first Oasis Course for Music Animators took place at the turn of January and February 1983, in Rokitno. The diakonia took responsibility for singing and liturgical ministry during the diocesan meetings. The Light-Life Movement in diocese played an important role in the formation of young people to participate actively in liturgy. The particular initiatives were taken by the Diakonia of Music and the Diakonia of Liturgy.

KEYWORDS: liturgical formation, Light-Life Movement, Wilhelm Pluta, Diocesan Diakonia of Liturgy, Diocesan Diakonia of Music

Bibliografia

Zasoby archiwalne:

- Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. Listy moderatora diakonii 1992-2002*, sygn. 1502.
- Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. Spotkania formacyjne diakonii 1995-2001*, sygn. 1507.
- Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. KODAL 1993*, sygn. 1509.
- Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. KODAL 1994*, sygn. 1510.
- Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. KODAL 1997*, sygn. 1513.
- Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, *Diecezjalna Diakonia Liturgiczna. KODAL 1998*, sygn. 1514.
- Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, *Diecezjalna Diakonia Muzyczna*, sygn. 1702.
- Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, *Kronika Diakonii Liturgicznej 1992-2000*, sygn. 2901.
- Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, *Moderator diecezjalny i diakonia jedności 1976-1980*, sygn. 0701.

- Archiwum Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, *Moderator diecezjalny i diakonia jedności 1986-1990*, sygn. 0703.
- Kuria Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, Wydział Duszpasterstwa Dzieci i Młodzieży, *Materiały o diakoniach, Informacje o diakoniach*, bez sygn.
- Wywiad z D. Gronowskim przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków w dniu 19.10.2010 r., w formie nagrania jest w posiadaniu autora tekstu.
- Wywiad z Ł. Parniewskim przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków w dniu 3.11.2010 r., w formie nagrania jest w posiadaniu autora tekstu.
- Wywiad z R. Litwińczukiem przeprowadzony przez Wojciecha Oleśków dn. 10.11.2010 r., w formie nagrania jest w posiadaniu autora tekstu.

Opracowania:

- Duda J., *Wyjątkowe Kamuzo*, „Betfage Dwumiesięcznik Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej” 5 (2002) nr 2, s. 3.
- Duszpasterstwo Służby Liturgicznej Diecezji Gorzowskiej, *Podręcznik duszpasterstwa parafialnych wspólnot służby liturgicznej*, Gorzów 1984, s. 1-2.
- Dziadura B., *Światło znaków*, „Aspekty. Katolickie Pismo Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej” 48 (2005), s. 4.
- Gąsior A., *Osiemnaście lat minęło*, „Betfage. Dwumiesięcznik Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej” 3 (2000) nr 2, s. 4.
- Gronowski D., *Dobrze celebrować...*, „Aspekty. Katolickie Pismo Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej” 48 (2005) nr 8, s. 4.
- Harmaciński R., *Posługa pasterska biskupa Wilhelma Pluty w Diecezji Gorzowskiej 1958-1986. Studium pastoralne*, Wrocław 1994, s. 123-142.
- Harmaciński R., *Zjazd dekanalnych duszpasterzy służby liturgicznej*, „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 21 (1978) nr 9-10, s. 295.
- Helon K., *Małżeństwo i rodzina w nauce i posłudze duszpasterskiej biskupa gorzowskiego dra Wilhelma Pluty*, „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 27 (1983) nr 7-12, s. 203.
- Krawczyk P., *Formacja służby liturgicznej męskiej na przykładzie Diakonii Liturgicznej*, „Ecclesiastica” 10 (2001) nr 7-9, s. 90-91.
- Litwińczuk R., *Duszpasterstwo młodzieży w latach 1945-1995*, [w:] Socha P. [red.], *Księga pamiątkowa 50-lecia organizacji Kościoła na Ziemi Lubuskiej, Pomorzu Zachodnim i Północnym (1945-1995)*, Zielona Góra-Gorzów Wlkp. 1998, s. 82-327.
- Litwińczuk R., *Oazowe rekolekcje diakonijne*, „Ecclesiastica” 6 (1997) nr 1, s. 375.
- Nadolski B., *Formacja liturgiczna*, [w:] tenże [red.], *Leksykon liturgii*, Poznań 2006, s. 470.
- Ostrowski M., *Ruch Światło-Życie*, [w:] Kamiński R. [red.], *Leksykon teologii pastoralnej*, Lublin 2006, s. 757-758.
- Pluta W., *Rozporządzenie Duszpasterskie L 38. Program diecezjalny i parafialny wychowania służby liturgicznej (ministranci, lektorzy, schola, grupy oazowe, chór parafialny, orkiestra, pracownicy kościelni)*, „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 21 (1978) nr 9-10, s. 268-270.

- Put A., *Niech ta świeca płonie*, „Betfage Dwumiesięcznik Ruchu Światło-Życie Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej” 6 (2003) nr 1, s. 5.
- Put A., *Ruch Światło-Życie w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej. Zarys historii*, Gorzów Wlkp. 2004.
- Socha P., *VIII Sacrosong diecezji gorzowskiej*, „Biuletyn Duszpasterski Diecezji Gorzowskiej” 8 (1989), s. 37.
- Socha P., *XXV lat pracy pasterskiej J.E. ks. bpa ordynariusza dra W. Pluty w Diecezji Gorzowskiej*, „Gorzowskie Wiadomości Kościelne” 27 (1983) nr 7-12, s. 181.
- Szczepaniec S., *Ministrant ołtarza*, Kraków 1986, s. 7.
- Szczepaniec S., *Choralista*, Kraków 1982, s. 7.

